

TANULJ JOBBAN!

ELÉKLET A „TANULJ JOBBAN” MOZGALOM TANULÓKÖREI SZÁMÁRA

1948 OKTÓBER 29

A MAGYAR HUMANIZMUS

V. és VII. osztály tanulóköréi számára

A magyar államot Szent István szervezte meg, megteremtve Magyarországon a feudális rendet és uralomra juttatva a keresztény egyházat. A feudális középkor ideológiai vetülete Európában a középkori keresztény vallás és ennek megfelelően az irodalom is túlnyomórészt vallásos jellegű volt. Magyarországon is az egyházi irodalom volt a hangsúly a középkorban, a történetírást is a papok művelték. Természetesen ez az irodalom, moha magyarok művelték, túlnyomó részben latinnyelvű, ez lévén az egyház hivatalos nyelve, az egyházakon kívül pedig amúgy sem volt olvasközlés.

A középkori magyar feudalizmus változatlanul fennállt, egészen a XV. századig, amikor a terménygazdálkodásnak pénzgazdálkodással való felerősése a feudális társadalom egyensúlyát megbilincsetta, a földesurak kezdték pénzben követelni az adót a jobbágytól, ami az elnyomott osztály számára elviselhetetlen terhet jelentett. Az erdélyi parasztok Budai Nagy Antal vezetésével fel is lázadtak 1437-ben. De nemcsak a jobbágyok mozgalma mutatja, hogy az eddig szilárdan álló feudális társadalom kezd megbomlani, hanem a főurak által addig erősen háttérbe szorított köznemesség is egyre erősebben kezdi hallgatni szavát, sőt megjelenik a politikai színen a városi polgárság is, mely Salomon király uralmának alkatt már köveket is küld az országgyűlésre.

Természetesen ezek a gazdasági, társadalmi változások ideológiai téren is éreztették hatásukat: az irodalomban is új jelenségek kezdtek felütni fejküket. De mint ahogy a középkori vallásos irodalom sem önálló magyar fejlődés volt, hanem a feudális középkori egyházzal egész Európában egyuttjáró irodalmi anyagok és műfajoknak az átvétele, ugyanígy most a XV. században, a feudális társadalom bomlásának szintén európai jelenség és ezért szellemi téren is egy európai mozgalmat teremt ki, amely Magyarországra is eljutott. Ez az ideológiai, művészi, irodalmi mozgalom a renaissance és a humanizmus.

A renaissance és humanizmus hazája Olaszország, Itália volt ugyanis az az ország, amely leghamarabb tért át a pénzgazdálkodásra és ezzel a korai kapitalista termelésre. Itália tengeri kikötői kitűnő lehetőségeket nyújtottak a kereskedelemre, különösen mikor a keresztény hadjáratok következtében megféléskülhették a kapcsolatot a Kelettel is. A magyarátvú kereskedelmi tevékenységet nyomom követve az első bankok megteremtése, sőt megszülettek a manufaktúrák, a későbbi ipartelepek ősei is. Mindez az olasz városok műve volt, és természetesen, hogy mivel a pénzgazdálkodás teljesen a városi polgárok kezében futott össze, Olaszországban az erőviszonyok eltolódtak és a feudális

nemesség egyre inkább kezdte elveszíteni a talajt a lába alól. Az olasz polgárság pedig mindent elkövetett, hogy lerázza a feudális terheket és az egyes városokban véres osztályharok álltak meg és szerezték a vezető szerepet.

Mit eredményezett ez Olaszországban ideológiai téren? A feudális középkor azt tanította, hogy a rendviselés megszabja minden ember földi sorsát: van aki nemesnek születik, van aki jobbágy. Mindenki viselje türelmesen a sorsát, hiszen úgylis a túlvilági élet a fontos. Az olasz polgárság azonban azt tapasztalta, hogy ha ügyesen kereskedik, a pénzforgatás következtében hamar meggazdagodhat és városi leggazdagabb polgárává emelkedhet, sőt, ha van hozzá tehetsége, bármilyen politikai hatalmat is megszerezhet. Erthető, hogy ennek a rétegnek a számára értelmetlenné vált a gondviselés középkori értelmzése. Az egyéniség kultusza kezdte ezért kialakulni; létrejön a modern individualizmus a középkor vallásos univerzalizmusával szemben. Az olasz polgárság társadalmi és politikai harcát elősegítette az a körülmény is, hogy főbbezer éves történeti multra tekintettek vissza. Az olasz polgárság a feudális urak ellen való küzdelem ideológiai fegyvereket a klasszikus ókorból, a római köztársaság emlékeiből merítettek, amikor a római polgárság szabadon kormányozta önmagát. Nem véletlen ezért, hogy ennek a kornak olasz polgársága felelevenítte az ókor irodalmi, művészi, filozófiai hagyományait. Az irodalomban és a tudományokban a latin és görög írók lettek a mintaképek, az írók mindezek nyomdokain igyekeztek haladni. Ezt az antik mintához viszonyuló és az egyháztól teljesen független világi irodalmi irányzatot nevezzük humanizmusnak, az egész individualiztikus ideológiai mozgalmat pedig renaissance-nak.

A szellemi élet gócpontjai az olasz egyetemek voltak és ezek révén került Magyarországra is kapcsolatba a humanizmussal. A középkor vége felé ugyancs a királyi kancelláriák egyre fontosabb szerephez jutottak és ezért szükségessé vált, hogy oda komolyan képzett, művelt elemek kerüljenek. Természetesen, elsősorban a főnemesség fiainak volt meg a lehetőségek arra, hogy olasz egyetemre menessenek, ennek a magasabb képzésnek a megszerzéséért. Ezeken az egyetemen pedig az új szellemi világot ismerték meg. A legnagyobb humanista költőnk, Janus Pannonius szintén olasz egyetemen végzett és olaszországi tartózkodása során vérbeli humanistává vált. Költeményei az antik írók versformáiban készültek és erős individualizmus hatja át őket. Arról ír, hogy milyen nagy érdeme, hogy a műsákat elsőnek szólaltatta meg magyar földön, mások betegségről panaszkodók. Ilyet a középkor vallásos írója sohasem írt. Csak Isten dicsőítése volt a középkori irodalom célja, de arra senki sem gondolt, hogy

saját örömét, baját mondja el költeményeiben. A magyarországi helyzete azonban döntően különbözött az olaszországi, ugyanis ott a haladó polgárság mozgalmá volt a humanizmus míg Magyarországon egyelőre csak a haladással szemben álló feudális réteg szerezte meg ezt a műveltséget. Nálunk ezért a nagy humanisták mint Janus Pannonius, vagy bátyja, Vitéz János, mint főpapok és ezzel magy birtokok urai, a feudális vezető réteg uralmának továbbfennmaradásáért küzdöttek.

Ennek a vezetőrétegnek az uralmat pedig már döntőgetni kezdtek az eddig elnyomott és feltörekvő társadalmi erők, 1458-ban pedig a főnemesség a főurakkal szemben kikényszerítte Mátyásnak királyválasztását. Az ő személyében igazán renaissance-egyéniség került a trónra, aki akaratát mindenkiel szemben, feltétlenül érvényesítte és legyőzte a feudális nagyurakat, kiskirályokat. Céltja egy erős, újkori Magyarországot megteremtése és ezért a hatalmat a maga kezében igyekszik összpontosítani és a hatalmat addig birtokló elemet, a feudális nagybirtokos osztályt visszaszorítani. Ehhez a törekvéshez szövetségeket csak az elnyomott rétegekben találhatott és ezért támogatja a jobbágyokat, köznemességet, stb. A főnemesei-főpapi réteg, élükön éppen két legnagyobb humanistákkal, összeesküvésről szó Mátyás ellen, mely azonban kudarcba fulladt. A humanisták tehát nálunk, osztályhelyzetük miatt fogva, a haladást gátló erőkkel áruáltak egy gyékényem és ezért Mátyás, aki maga is humanista műveltségű volt, egy időre kiábrándult az egész humanizmusból. Később azonban, amikor Beatrix személyében egy olasz renaissance uralkodó lányát került az udvarába, Buda megtelt humanistákkal, tudósokkal, művészekkel és írókkal, de nem véletlen, hogy ezek, pld. Bonfini, mind olasz polgárok voltak, akik szívesen és nyívan szolgálták a feudális ellen küzdő királyt, míg a humanista műveltségű magyar főpapok távol maradtak az udvartól.

Mátyás kora halála miatt az általa megvalósítani akart új rend, nem tudott meggyökeresedni. A feudális reakció fellépkerekedett és készített elő Mohácsot.

Legjobb magyar napilap

Libri A

SZABADNÉP

OLVASD! TERJESZD!